

Prístup k spravodlivosti v záležitostiach životného prostredia

Kristína Babiaková

10. apríl 2025

Prístup k informáciám o ŽP

Čl. 45 Ústavy - Každý má právo na včasné a úplné informácie o stave životného prostredia a o príčinách a následkoch tohto stavu.

Čl. 46 ods. 1 - Každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky.

Čl. 46 ods. 2 - Kto tvrdí, že bol na svojich právach ukrátený rozhodnutím orgánu verejnej správy, môže sa obrátiť na súd, aby preskúmal zákonnosť takéhoto rozhodnutia, ak zákon neustanoví inak. Z právomoci súdu však nesmie byť vylúčené preskúmanie rozhodnutí týkajúcich sa základných práv a slobôd.

Prístup k informáciám o ŽP

- Zákon č. 205/2004 Z. z. o zhromažďovaní, uchovávaní a šírení informácií o životnom prostredí
- Zákon č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám
- Správny súdny poriadok (§ 177 a nasl.)
- § 193 SSP - možnosť sám nariadiť sprístupnenie informácie

Priet'ahy vo veciach prístupu k informáciám

- rozhodovanie vo veciach prístupu k informáciám je vecou prioritnou - napr. II. ÚS 518/2021 : 22. Pokiaľ ide o kritérium, ktorým je právna a faktická zložitosť veci, ústavný súd konštatuje, že **preskúmanie rozhodnutí administratívnych orgánov v oblasti slobodného prístupu k informáciám tvorí bežnú súčasť rozhodovacej činnosti** správnych súdov s ustálenou judikatúrou. Predmet konania, ktorým je realizácia práva na informácie, je v zmysle judikatúry ústavného súdu a ESLP **časovo prioritovaný z dôvodu jeho osobitného významu pre sťažovateľa**. Z judikatúry ESLP totiž vyplýva, že poskytnutie informácie s neprimeraným časovým odstupom spôsobuje značné zníženie až stratu významu takto oneskorene získanej (resp. už neaktuálnej) informácie pre žiadateľa, preto je úlohou štátu zabezpečiť účinnú ochranu a včasné napĺňanie práva na informácie
- **Perhács proti SR z 24. septembra 2020** - ak sú lehoty ustanovené vnútroštátnym právom na poskytnutie požadovanej informácie natoľko krátke (8 dní v prvom stupni, resp. 15 dní v odvolacom konaní), naznačujú úmysel zákonodarcu zabezpečiť rýchly a účinný prístup jednotlivca k informáciám, čo zároveň vylučuje, aby bolo akceptovateľné, že nasledujúca fáza preskúmavacieho konania pred správnym súdom jedného stupňa trvala viac ako tri roky.

Prístup k súdu pri preskúmaní rozhodnutí/opatrení

Správny súdny poriadok - § 42

Ak má zainteresovaná verejnosť alebo dotknutá verejnosť (ďalej len "zainteresovaná verejnosť") právo podľa osobitného predpisu na účasť v administratívnom konaní vo veciach životného prostredia, je oprávnená

- a) podať správnu žalobu podľa § 6 ods. 2 písm. a),
- b) podať žalobu proti nečinnosti podľa § 6 ods. 2 písm. e),
- c) podať žalobu proti všeobecne záväznému nariadeniu,
- d) zúčastniť sa na konaní o správnej žalobe podľa § 6 ods. 2 písm. a); ustanovenia tohto zákona týkajúce sa osoby zúčastnenej na konaní sa primerane použijú aj na zainteresovanú verejnosť.

Zainteresovaná verejnosť

- zainteresovaná = dotknutá verejnosť
- dotknutá/zainteresovaná verejnosť je jedna fyzická osoba, právnická osoba alebo viac fyzických osôb, alebo právnických osôb, ich organizácie alebo skupiny, ktorá je dotknutá alebo pravdepodobne dotknutá konaním týkajúcim sa životného prostredia, alebo má záujem na takomto konaní (§ 3 písm. r) a s) zákona EIA)
- má postavenie účastníka v konaniach podľa zákona EIA a následne postavenie účastníka v povoľovacom konaní k navrhovanej činnosti alebo jej zmene, ak napr. podá odôvodnené písomné stanovisko k zámeru, ak jej účasť v konaní už nevyplýva zo Správneho poriadku.

Právo na účasť

- Právo byť účastníkom konania (napr. § 82 zákona č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny, § 24 zákona č. 24/2006 Z.z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie, § 9 zákona č. 39/2013 Z.z. o integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania životného prostredia)
- Právo byť zúčastnenou osobou v konaní (§ 67 zákona č. 326/2005 Z.z. o lesoch v spojení s ustanovením § 15a zákona č. 671/1971 Zb. o správnom konaní (správny poriadok))
- Právo inej účasti (napr. § 12 až 18 stavebného zákona pri obstarávaní územných plánov, schvaľovanie plánu ochrany ovzdušia podľa § 10 zákona č. 137/2010 Z.z. o ovzduší, schvaľovanie plánu manažmentu povodia podľa § 13 zákona č. 354/2004 Z.z. o vodách)

Zainteresovaná verejnosť v SSP

- povinnosť vyčerpať všetky riadne opravné prostriedky sa nevzťahuje na zainteresovanú verejnosť, ak táto nebola na podanie riadneho opravného prostriedku oprávnená (§ 7 písm. a) SSP)
- zainteresovaná verejnosť je oprávnená podať správnu žalobu proti rozhodnutiu orgánu verejnej správy alebo opatreniu orgánu verejnej správy, ak tvrdí, že tým bol porušený verejný záujem v oblasti životného prostredia (§ 178 ods. 3 SSP)
- zainteresovaná verejnosť musí správnu žalobu podať v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti rozhodnutia orgánu verejnej správy alebo vydania opatrenia orgánu verejnej správy (§ 181 ods. 3 SSP)
- pri zainteresovanej verejnosti sa obligatórne nevyžaduje existencia jej právnej subjektivity

Účasť verejnosti

- 73/2023 ZNSS, sp. zn. 7 Svk 7/2021 z 30. júna 2023

Ak navrhovaná činnosť v zmysle zákona č. 24/2006 Z. z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie sa dotýka práva určitej osoby na priaznivé životné prostredie podľa čl. 44 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, neznamená, že táto osoba je priamo na základe § 14 ods. 1 Správneho poriadku účastníkom konania o posudzovaní tejto navrhovanej činnosti. Podľa § 3 písm. s) zákona č. 24/2006 Z. z. je táto osoba len súčasťou „dotknutej verejnosti“ a účastníkom tohto konania sa stane až tým, že podľa § 24 ods. 2 tohto zákona prejaví o konanie záujem. Ustanovenia § 3 písm. s) a § 24 ods. 2 zákona č. 24/2006 Z. z. v tomto zmysle predstavujú leges speciales oproti § 14 ods. 1 Správneho poriadku.

Zainteresovaná verejnosť v SSP

- 72/2023 ZNSS, 4 Sžk 11/2021 z 27. februára 2023

Ustanovenie § 182 ods. 1 písm. e) SSP, vykladané vo svetle čl. 11 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2011/92/EÚ o posudzovaní vplyvov určitých verejných a súkromných projektov na životné prostredie (kodifikované znenie) a judikatúry Súdneho dvora Európskej únie, neobmedzuje zainteresovanú verejnosť, aby v správnej žalobe proti rozhodnutiu podľa § 29 zákona č. 24/2006 Z. z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie uplatnila dôvody, ktoré neuviedla v správnom konaní pred vydaním takéhoto rozhodnutia.

Ak správny súd na takýto žalobný bod neprihliadne len preto, že nebol uplatnený už v správnom konaní, porušuje tým právo žalobcu na spravodlivý proces v zmysle § 440 ods. 1 písm. f) SSP.

Zainteresovaná verejnosť

C-243/15 , Lesoochranárske zoskupenie VLK

Žaloba proti rozhodnutiu, ktorým sa zainteresovanej verejnosti nepriznalo postavenie účastníka správneho konania o vydanie súhlasu s realizáciou projektu na území chránenom v zmysle smernice o biotopoch sa nemusí nevyhnutne preskúmať počas priebehu tohto konania, ktoré sa môže právoplatne skončiť pred prijatím a nadobudnutím právoplatnosti súdneho rozhodnutia o postavení účastníka konania, a automaticky sa zamietne ihneď, ako sa vydá súhlas s týmto projektom, čím núti túto organizáciu na podanie iného druhu žaloby s cieľom dosiahnuť toto postavenie a predložiť na súdne preskúmanie dodržanie povinností príslušných vnútroštátnych orgánov vyplývajúcich z článku 6 ods. 3 uvedenej smernice.

(napr. 8Svk/17/2024)

Zainteresovaná verejnosť

C-240/09, Lesoochranárske zoskupenie VLK

Prináleží vnútroštátnemu súdu, aby poskytol taký výklad procesného práva týkajúceho sa podmienok, ktoré je potrebné splniť na podanie správneho opravného prostriedku alebo žaloby, ktorý bude v čo najväčšej možnej miere v súlade tak s cieľmi článku 9 ods. 3 tohto dohovoru, ako aj s cieľom účinnej súdnej ochrany práv poskytovaných právom Únie, aby mohla organizácia na ochranu životného prostredia, akou je Lesoochranárske zoskupenie VLK, napadnúť na súde rozhodnutie prijaté v rámci správneho konania, ktoré by mohlo byť v rozpore s právom Únie v oblasti životného prostredia.

Územné plány (§ 357 a nasl. SSP)

- Žalobca sa môže žalobou domáhať vyslovenia nesúladu všeobecne záväzného nariadenia obce, mesta, mestskej časti alebo samosprávneho kraja vydaného vo veciach
 - a) územnej samosprávy so zákonom alebo
 - b) plnenia úloh štátnej správy so zákonom, nariadením vlády a všeobecne záväznými právnymi predpismi ministerstiev a ostatných ústredných orgánov štátnej správy.
- Nesúlad môže spočívať v obsahu všeobecne záväzného nariadenia, jeho časti, niektorého jeho ustanovenia alebo v porušení postupu pri jeho prijímaní.
- Žalobcovia -
 - prokurátor, ktorého protestu nebolo vyhovené
 - zainteresovaná verejnosť, ak tvrdí, že všeobecne záväzným nariadením bol porušený verejný záujem v oblasti životného prostredia.
- Správny súd môže na návrh žalobcu dočasne pozastaviť účinnosť všeobecne záväzného nariadenia, jeho časti alebo niektorého jeho ustanovenia, ak ich ďalšie uplatňovanie môže ohroziť základné práva a slobody, ak hrozí závažná ujma na životnom prostredí, prípadne iný vážny nenapraviteľný následok.
- Po začatí konania nemôže zastupiteľstvo zmarit' účel konania pred správnym súdom tým, že by napadnuté všeobecne záväzné nariadenie zrušilo a nahradilo novým všeobecne záväzným nariadením s rovnakým obsahom v tom rozsahu, v akom bol jeho nesúlad namietaný žalobcom.

Program na zlepšenie kvality ovzdušia

Krajský súd v Bratislave sp. zn. 5S/31/2017

Správny súd napadnutý Integrovaný program zrušil, pretože nespĺňa zákonné požiadavky, najmä neobsahuje zákonom vyžadované náležitosti a žalovaný nedodrжал procesné podmienky prijímania tohto opatrenia podľa § 191 ods. 1 písm. d/ a f/ SSP a vec vrátil žalovanému na ďalšie konanie.

Program starostlivosti o les

Rozhodnutia NS SR sp. zn. 10Sžo/1/2017 alebo NSS SR sp. zn. 8Svk/17/2024

Od 1. januára 2020 tak bolo s odkazom na zákonnú úpravu možné vyhlásiť za účastníkov konania o vyhotovení PSoL len vlastníka, správcu a obhospodarovateľa lesa, tak ako sa o to snažil žalovaný a aj správny súd. Vzhľadom na to, že konanie, ktoré je predmetom tohto kasačného konania, prebiehalo v roku 2016, kedy zákon o lesoch výslovne otázku účasti v konaní o vyhotovení/schválení PSoL neriešil, výklad poskytnutý najvyšším súdom o potrebe zabezpečenia postavenia verejnosti ako účastníka konania podľa § 14 Správneho poriadku a aj v kontexte Aarhuského dohovoru bol v danom čase dôvodný a sťažovateľovi mohlo v danom čase patriť aj postavenie účastníka konania.

SEA - ZA-31S/211/2022 - 16. 01. 2025

Cieľom spracovania PHSR je stanoviť stratégiu a smery ďalšieho rozvoja územia ŽSK, ide teda z povahy veci o všeobecný dokument, ktorého účelom nebolo vymedziť už konkrétne navrhované činnosti, ktorých vplyv na životné prostredie potom ani nemohol byť predmetom posudzovania. Vychádzajúc z uvedeného sú závery žalobcu o „nepresnosť“ a „nepravdivého opisu“ strategického dokumentu len jeho subjektívnymi konštatovaniami, ktoré, naopak, nevychádzajú z obsahu, povahy a charakteru strategického dokumentu.

Odpadnutie dôvodu - I. ÚS 380/2019

Verejný záujem na preskúmaní špecifikovanej výnimky, teda preskúmaní potenciálne negatívneho zásahu do životného prostredia, bezpochyby existuje a pretrváva v okolnostiach danej veci aj po časovom uplynutí výnimky (bez ohľadu na to, či bola zrealizovaná výnimka zo zakázaných činností). Záujmom každého, teda verejným záujmom, je, aby dôvodnosť a zákonnosť takejto výnimky – povolenie usmrtiť zákonom chráneného živočícha – bola preskúmaná nezávislým súdom, a to bez ohľadu na uplynutie jej platnosti. Potrebné je ale dodať, že pokiaľ je možné účinné prostriedky na ochranu uplatniť na súde v reálnom čase (počas platnosti výnimky), poskytnutá ochrana súdu reálnymi prostriedkami v takom čase môže byť zjavne účinnejšia ako jeho následné závery po meritórnom prieskume nasledujúcom až po realizácii (ale aj nerealizácii) výnimky. V takom prípade je potrebné mať na zreteli vyváženie nevyhnutnosti potreby na vydanie výnimky s argumentáciou na jej nevydanie v kontexte dôsledkov s takýmto postupom spojených, nielen v kontexte ochrany samotného životného prostredia, ale aj ochrany iných ľudských práv (ochrana života a zdravia, ochrana majetku...).

- Následné napr. 4Sžk/4/2021, 2 Sžk 7/2020, 4Sžk/16/2020